

СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кудрявцева В.Ф.

Барсук С.Л.

Фролова О.О.

Херсонська державна морська академія, Україна

Вступ. Морська галузь надає найбільший обсяг світових транспортних послуг і відіграє унікальну роль у процесі декарбонізації [1]. Глобальні зміни, пов'язані з кліматичними загрозами, погіршенням навколишнього середовища, технологічними інноваціями, значними викидами вуглекислого газу вимагають нових підходів до організації професійної діяльності. З метою забезпечення сталого розвитку і протистояння викликам поточної екологічної ситуації в світі, освітній системі необхідно приділяти належну увагу розвитку зелених умінь як засобами технічних, так і гуманітарних навчальних дисциплін, адже мета закладів морської освіти – засвоєння студентами певного набору професійних умінь, як-от цифровими та екологічними, необхідними для успішної роботи в цій індустрії. Заклади морської освіти повинні бути готові адаптувати свої навчальні програми та зміст діяльності до викликів, які очікують на випускників в їхній роботі на суднах.

Цілком зрозуміло, чому питання розвитку зелених умінь у цій сфері почали привертати увагу дослідників. Зменшення кількості викидів вуглекислого газу з суден, енергодостатнє забезпечення роботи суден та обізнаність моряків у цих питаннях є домінуючими темами досліджень. Серед них розвиток екологічних умінь майбутніх моряків має першочергове значення для сучасного і майбутнього мореплавства та виживання людства в цілому.

Актуальність дослідження. Усвідомлюючи необхідність розвитку зелених умінь у навчальному процесі закладів морської освіти, дослідники проблем навколишнього середовища зосереджуються на різних аспектах, що стосуються ролі викладачів у цьому процесі. Зелені уміння розуміються як уміння, пов'язані зі зменшенням впливу на навколишнє середовище та підтримкою економічної реструктуризації з метою досягнення більш чистої, кліматично сталої та ефективної економіки, яка зберігає екологічну сталість і забезпечує належні умови праці [2]. Зелені уміння проявляються у трьох вимірах: знання, уміння та ставлення [3]. Автори дослідження щодо питань екологічної освіти майбутніх моряків [4] стверджують, що відсутність екологічних знань є перешкодою для екологічно орієнтованої поведінки, однак усунення прогалин у знаннях не обов'язково означає зміну поведінки. Натомість у дослідженні визначено детермінанти екологічної поведінки та надано практичні пропозиції для педагогів щодо альтернативної передачі знань шляхом акценту на емоційних реакціях студентів (художні фільми, відкриті дискусії, екскурсії, історії успіху тощо), як ефективного способу формування у студентів екологічної поведінки.

Інший підхід реалізувався при впровадженні місцевої інноваційної програми [5]: спочатку заохочувалася зміна поведінки, що призводило до подальшої підтримки інституційних екологічних рішень (тобто зміна поведінки впливала на зміну ставлення, а не навпаки). Заклади морської освіти та окремі освітяни повинні подавати приклади поведінки на додаток до передачі знань: освітня діяльність повинна проводитися в екологічно чистий спосіб (зменшення споживання паперу, розподіл твердих відходів, політика заборони куріння тощо). Також стверджується [6], що екологічні уміння можна

прищепити учням за допомогою різноманітних заходів у навчальному процесі. Проте слід чітко усвідомлювати, що екологічні уміння мають відношення до екологічних практик, а екологічні практики вже є проявом самосвідомості. Представляючи своє бачення того, як додати екологічну складову до змісту навчальних занять, група науковців [7] уточнює, що всі робочі програми першого рівня в державних закладах вищої освіти повинні включати загальні екологічні уміння.

Відсутність на даний час доступних наукових статей щодо вдосконалення екологічного мислення студентів у процесі вивчення морської англійської мови свідчить про необхідність розробки екологічного контенту як доповнення до навчальних модулів.

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити найбільш ефективні способи набуття студентами екологічних умінь у курсі морської англійської мови закладу морської освіти.

Результати досліджень. Практично всі вище зазначені ідеї щодо діяльності морських закладів з розвитку екологічних умінь можуть бути застосовані у навчанні морської англійської мови з певними змінами через специфіку дисципліни. На жаль, дослідження щодо розвитку зелених умінь саме у курсі морської англійської мови незначні. Натомість деякі наявні практичні розробки планів занять з загальної англійської мови надають певні ідеї для їхнього застосування під час навчання морської англійської мови.

Оскільки не існує спеціально розробленої програми англійської морської мови для сприяння розвитку екологічних умінь студентів, навчальні матеріали стосуються, в основному, включенню питань сталого розвитку та методів скорочення викидів парникових газів на заняттях англійської мови, на яких студенти залучаються до читання та обговорення текстів про різні джерела енергії. Такий підхід до планування допомагає поєднати екологічну освіту та вивчення мови. Додавання зелених штрихів до кожного навчального модуля або заняття змушує студентів відчувати надзвичайно важливий вплив екологічних умінь на наше життя.

Студенти можуть ставати [8] більш екологічно-орієнтованими шляхом: вивчення та порівняння проблем навколишнього середовища/сталого розвитку різних місцевостей, глобальної зміни клімату, забруднення повітря та води, сміття, надмірне споживання природних ресурсів; вивчення вуглецевого сліду та енергоаудиту; створення екологічних блогів/веб-сайтів; вивчення таких понять, як «потреби проти бажань», «факти проти переконань», «права проти обов'язків»; написання есе/електронних повідомлень про екологічні проблеми морської промисловості.

З метою ефективного розвитку екологічних умінь увесь освітній процес у закладах морської освіти повинен бути переведений на програми курсів «екологізації». У курсі морської англійської мови така ініціатива може бути реалізована за умови міждисциплінарної співпраці з викладачами профільних дисциплін (наприклад, морської екології, морського права, економіки, інноваційних технологій, навігації, міжнародних конвенцій тощо).

Аналіз навчальних планів зазначених дисциплін звужив «зелений» зміст до трьох контентів – «Екологічні проблеми», «Запобігання забрудненню нафтою» та «Попередження експлуатаційного забруднення». Було вирішено, що додавши «зелений» модуль «Запобігання забрудненню моря» до курсу морської англійської мови, студенти зможуть: 1) пояснювати причини забруднення моря; 2) описати дії екіпажу при розливі нафти; 3) коментувати правила з додатків I-VI MARPOL. Основна компетенція була сформульована так: узагальнити правила запобігання забрудненню моря відповідно до MARPOL. Тривалість модуля – близько трьох тижнів.

Демонструючи готовність до ефективної міждисциплінарної співпраці з викладачами профільних дисциплін, викладачі морської англійської мови можуть залучати морських експертів (наприклад, випускників закладів морської освіти, морських офіцерів) до самого процесу навчання.

Іншим важливим аспектом, який слід враховувати, є потреба в адекватних навчальних ресурсах для впровадження зелених умінь у курсі морської англійської мови – приклади для аналізу, тематика проєктів, автентична документація. Основним завданням є вибір і адаптація навчальних ресурсів і використання можливостей для вивчення мови. Викладачі мови зазвичай зосереджуються на оволодінні мовою. Навчальний контент використовується як ресурс для розвитку комунікативних навичок, а різноманітні практичні завдання спрямовані на те, щоб спонукати учнів застосовувати вивчену мову на практиці. На нашу думку, найнадійнішими навчальними ресурсами для вдосконалення зелених умінь є реальні ситуації, морські історії, звіти про морські аварії, уривки з книг, написаних моряками. Супутні завдання повинні бути чітко і системно розроблені; вони слугують ефективними інструментами для пробудження інтересу студентів і мотивації до участі в дискусіях. Як наслідок, морські історії, реальні ситуації тощо допомагають студентам зрозуміти, що відбувається за межами аудиторії, окрім отримання зелених знань із технічних текстів у підручниках, конвенціях, кодексах та посібниках [9].

Щоб дослідити ставлення до розвитку зелених умінь та обговорити шляхи їх впровадження в навчальний процес, проведено онлайн-опитування різних груп цільової аудиторії – студентів, морських спеціалістів керівного рівня та викладачів. З учасниками (загалом 90 респондентів) проведено онлайн інтерв'ю з метою отримати інформацію про поняття «зелені уміння», їхнє значення для морської галузі, досвід впровадження зелених умінь на робочому місці. Запитання розроблені таким чином, щоб інтегрувати когнітивну та емоційну сфери. Респондентам запропоновано кілька варіантів на вибір – знання міжнародних та національних норм, використання зелених технологій, екологічна обізнаність, практична участь у захисті екосистем, відповідальність за управління навколишнім середовищем або додати власну відповідь.

Студенти відзначили, що знають норми МАРПОЛ, вміють сортувати, переробляти та утилізувати сміття на борту; щодо навчальних дисциплін, які сприяють ефективному розвитку екологічних умінь, відзначили «Морську англійську мову» (82% респондентів 1-2 курсів і 52% респондентів 3-4 курсів), «Економіку та морське право» (відповідно 43% і 39%), «Інноваційні технології та технічні засоби навігації» (35% респондентів 3-4 курсів). Особливе місце курсу морської англійської мови можна пояснити його міждисциплінарним характером. Стосовно розвитку власних екологічних навичок у майбутньому студенти вказали свою турботу про навколишнє середовище та намір вдосконалювати свої практичні навички на морі з подальшим переміщенням їх на берег, більше вивчати цю тему самостійно та на заняттях, обговорювати нову інформацію з однолітками та родиною. Деякі студенти демонструють готовність брати на себе відповідальність як морські офіцери за максимальне збереження морського середовища. Відповіді студентів свідчать про сумлінну екологічну поведінку в повсякденній трудовій діяльності та зріле ставлення до саморозвитку та виконання обов'язків.

Викладачі і морські фахівці, крім фінансової підтримки, відзначили роль людського фактору, необхідність модернізації навчального процесу на основі студентоцентричного підходу та переходу до «озеленення» навчальних програм. Серед запропонованих ідей - заклад має використовувати екологічно чисті технології, вчити розділяти сміття, використовувати сонячні батареї, сприяти розвитку екологічних умінь і навчати науково-педагогічних працівників розвивати їх. Респонденти зазначили, що для цього немає потреби

в спеціальних приміщеннях: викладачі повинні знати концепцію екологічної освіти, навчальні ресурси та проекти, щоб пробудити інтерес студентів до запобігання забрудненню середовища роботи і проживання.

Щоб визначити сфери для вдосконалення навчання зеленим умінням, викладачів попросили поділитися проблемами, з якими вони стикаються у своїй повсякденній практиці. Незважаючи на те, що викладачі навчають зеленим умінням, більшість (56%) скаржаться на відсутність чіткої концепції такого навчання, деякі з них (28%) відчують брак конкретних знань для впровадження зелених умінь у навчання студентів. Крім того, їм потрібні адекватні навчальні ресурси – кейси для аналізу, проекти, орієнтовані на роботу зі студентами, автентична документація та міждисциплінарна співпраця для розвитку екологічних навичок в їхніх курсах.

Висновки. Опитування виявило, що, незважаючи на важливість зелених умінь для галузі, існує розрив між уміннями, необхідними на борту, та уміннями, фактично отриманими в закладах морської освіти. Беручи до уваги важливість курсу морської англійської мови як такого, що може значно сприяти поліпшенню зелених умінь, існує потреба розробити програму курсу «озеленення», до якого включити знання з різних навчальних дисциплін, визначити навчальні ресурси та застосувати активні підходи до навчання, щоб сприяти вдосконаленню екологічних умінь, які б відповідали вимогам морської галузі на основі належного ставлення до життя та роботи на судні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Maritime Skills Commission Annual Report 2021. Maritime UK, London. URL: <https://www.maritimeuk.org/priorities/people/skills-commission/reports/maritime-skills-commission-annual-report-2021/>
2. Pavlova M. Fostering inclusive, sustainable economic growth and “green” skills development in learning cities through partnerships. *International Review of Education*. 2018. 64(2). URL: <https://doi:10.1007/s11159-018-9718-x>
3. Ibrahim Z., Lai C.S., Zaim A.F. et al. Green skills in knowledge and attitude dimensions from the industrial perspective. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* 917 012025. 2020. URL: <https://doi:10.1088/1757-899X/917/1/012025>
4. Čulin J., Bielić T., Jakšić K. Suggestions for improving the effectiveness of environmental education in the maritime sector. *Pomorštvo: Scientific Journal of Maritime Research*. 2019. 33(2). P. 232-237. URL: <https://doi.org/10.31217/p.33.2.13>
5. Santos J.M., Linden S. Changing Norms by Changing Behaviour: The Princeton Drink Local Program. *Environmental Practice*. 2016. 18(2). P. 116-122. URL: <https://doi:10.1017/S1466046616000144>
6. Fan D. A Survey Report on Greening in Higher TVET in China. *The Online Journal for Technical and Vocational Education and Training in Asia*. 2016. Issue 6. URL: <http://tvet-online.asia/issue/6/dayue/>
7. Hamid M.Z.A., Hassan Z., Nordin M.S. et al. Generic Green Skills in Teaching and Learning: Meaning and Implementation. *Universal Journal of Educational Research*. 2019. 7(12A). P. 121-126. URL: <https://doi:10.13189/ujer.2019.071915>
8. Greening ESL (English as the Second Language). GreenHeart Education. URL: <https://www.greenhearted.org/greening-esl.html>
9. Kudryavtseva V., Barsuk S., Frolova O. Active Learning Strategies in Maritime English Training. *Proceedings of the International Association of Maritime Universities (IAMU) Conference, Alexandria, 2021*. P. 229-238. URL: <http://archive.iamu-edu.org/download/aga-21-proceedings/>